

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

**ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ:
НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ВИМІР
В УМОВАХ ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 26 квітня 2024 року

Одеса
«Фенікс»
2024

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)
Є 24

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 15.05.2024 р.)*

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**

Є 24 **Європейські орієнтири розвитку України: науково-практичний вимір в умовах воєнних викликів** : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 26 квітня 2024 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Фенікс, 2024. – 1000 с.
ISBN 978-617-8430-05-4

У збірнику відображено наукові напрацювання вчених, практиків, військовослужбовців у теоретичній та емпіричній площині у сферах філософських основ, загальної теорії та історичних досліджень держави і права, актуальних проблем світових соціально-політичних процесів, соціології та психології в умовах повномасштабного військового вторгнення. Висвітлено питання загроз національній безпеці в їх конституційному вимірі у рамках міжнародного та європейського права, трудового права та права соціального забезпечення, земельного, аграрного та екологічного права, пов'язані з функціонуванням економіки та підприємництва в умовах європейського вибору України. Розглянуто проблеми інформатизації та цифровізації суспільства, захисту інформації та кібербезпеки в умовах військового вторгнення, питання методики викладання іноземних мов, теорії та практики перекладу, проблеми лінгвістики та журналістики. Відображено наукові напрацювання у сферах адміністративного права та процесу, фінансового, морського та митного права, організації та вдосконалення судоустрою, прокуратури, інших правоохоронних органів, адвокатури. Висвітлено питання кримінального права, кримінально-процесуальних аспектів кримінального провадження та кримінологічних особливостей протидії злочинності в умовах воєнного стану, криміналістики, судової експертизи, психології та медицини у забезпеченні судочинства, цивільного та сімейного права, інтелектуальної власності та патентної юстиції, цивільного судочинства, господарського права та процесу. Розглянуто актуальні питання діяльності сучасних бібліотек у закладах вищої освіти, фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник розраховано на наукових і науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, практичних працівників у сферах юридичної, економічної, соціологічної, політологічної, психологічної, філологічної наук, журналістики та кібербезпеки тощо.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)»364»»20»(062.552)

Матеріали видано в авторській редакції

ISBN 978-617-8430-05-4

© НУ «Одеська юридична академія, 2024
© Автори статей, 2024

Любічанківський Ольгерд-Ілля Ілліч

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ГЕНДЕРНУ ІДЕНТИЧНІСТЬ НІМЕЧЧИНИ: ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ..... 139

Саранчук Олександра Валеріївна

СТАНОВЛЕННЯ ІНСТИТУТУ НАРОДНОГО СУДОЧИНСТВА У СЕРЕДНЬОВІЧНІЙ УКРАЇНІ X – XVI СТ. 141

СЕКЦІЯ 4. КОНСТИТУЦІЙНИЙ ВИМІР НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Терлецький Дмитро Сергійович

ДОБІР СУДДІВ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ ЗА РЕФОРМОВАНОЮ ПРОЦЕДУРОЮ 144

Афанасьєва Мар'яна Володимирівна

ЕЛЕМЕНТИ ПРОСТОЇ МОВИ ЮРИДИЧНИХ ДОКУМЕНТІВ 146

Мишина Наталя Вікторівна

ДОСЛІДЖЕННЯ РОЛІ МІСЦЕВИХ ТА РЕГІОНАЛЬНИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ У ВИКОНАННІ РІШЕНЬ ЄСПЛ:
НОВИЙ ПОГЛЯД В УКРАЇНСЬКОМУ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ПРАВОВОМУ КОНТЕКСТІ..... 149

Батан Юрій Дмитрович

ЗАПОБІЖНЕ ПРИЗНАЧЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОЇ ЮСТИЦІЇ У КОНТЕКСТІ ЛЮДИНОЦЕНТРИЗМУ..... 150

Бальцій Юрій Юрійович

ПРИНЦИП ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА В ДОКТРИНІ СУЧАСНОГО КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ 153

Волкова Дарія Євгенівна

ПОНЯТТЯ «СТВОРЕННЯ РЕЛІГІЙНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ» В ДОКТРИНІ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА 155

Кулі-Іванченко Ксенія Костянтинівна

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМОК ДЕМОКРАТИЧНОЇ, СОЦІАЛЬНОЇ,
ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ УКРАЇНИ..... 157

Панасюк Віта Миколаївна

ПРАВОВІ СТИМУЛИ ТА ОБМЕЖЕННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТИ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ
ПРОЦЕСУ РЕАЛІЗАЦІЇ СУБ'ЄКТАМИ ПРАВА ЗАКОНОДАВЧОЇ ІНІЦІАТИВИ 159

Ігнатова Анастасія Сергіївна

ПРАВА НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН У КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ 162

Козирь Дмитро Валерійович

КОНСТИТУЦІЙНИЙ ВИМІР НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПІСЛЯВОЄННОГО
ВІДНОВЛЕННЯ 163

Бугаєнко Каріна Вікторівна

ЦИКЛІЧНІСТЬ РОЗВИТКУ КОНСТИТУЦІЇ ЯК ОСНОВА ДЕРЖАВНИХ ПРОЦЕСІВ 166

Матковський Микита Сергійович

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ..... 168

СЕКЦІЯ 5. МІЖНАРОДНЕ ПРАВО ТА БЕЗПЕКА, ПРАВА ЛЮДИНИ Й МІЖНАРОДНО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У XXI СТОЛІТТІ

Хашилатулла Бехруз

ДО ПИТАННЯ ПРО ГЛОБАЛЬНЕ ПРАВО У СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ РЕАЛІЯХ 171

Аракелян Мінас Рамзесович

ПРАВОВАХИСНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ 173

Сурілова Олена Олексіївна

СУЧАСНА КОНЦЕПЦІЯ ПРАВА НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ 175

Акіменко Юлія Юрійівна

ACQUIS ВНУТРІШНЬОГО РИНКУ ЄС – КЛЮЧОВА УМОВА НАБЛИЖЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО
ACQUIS ЕС..... 177

Белогубова Оксана Олександрівна

РОЛЬ ДИПЛОМАТІЇ У ГЛОБАЛЬНІЙ СТРАТЕГІЇ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПОЛІТИКИ БЕЗПЕКИ ЄС 178

Vladyshvska Viktoriia Viktorivna

REGARDING THE DECISIONS OF INTERNATIONAL JUDICIAL BODIES IN THE ASPECT
OF THE IMPLEMENTATION OF THE STANDARDS OF INTERNATIONAL AGREEMENTS..... 180

Войтович Павло Петрович

КРЕАТИВНІСТЬ У ПРАВІ ТА КРЕАТИВНИЙ ПІДХІД ПРИ ВИВЧЕННІ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА..... 182

Грушко Мальвіна Валеріївна, Тошчакова Анна Сергіївна

РОЗСЛІДУВАННЯ МІЖНАРОДНИХ ЗЛОЧИНІВ: ДОСВІД ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН..... 183

Гриб Анна Миколаївна

UN HUMAN RIGHTS COUNCIL IN THE HUMAN RIGHTS PROTECTION MECHANISM..... 186

Список використаних джерел

1. Батан Ю. Превентивний механізм сучасного права : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Одеса, 2021. 279 с.
2. Єзеров А. Конституційний конфлікт як феномен та процес в Україні : монографія. Одеса : Юрид. літ., 2008. 240 с.
3. Орзіх М. П. Доктринальний супровід конституційних перетворень. *Проблеми сучасної конституціоналістики* : навч. посіб. / за ред. М. П. Орзіха. Київ, 2012. Вип. 2 : Конституційні перетворення в Україні. С. 36–48.
4. Савчин М. В. Сучасні тенденції конституціоналізму у контексті глобалізації та правового плюралізму : монографія. Ужгород : РІК-У, 2018. 440 с.

Ключові слова: запобігання порушенням прав людини, превенція, конституційне право, конституційна юстиція, превентологія.

Keywords: prevention of human rights violations, prevention, Constitutional Law, Constitutional Justice, Verkhovna Rada of Ukraine, preventology.

Бальцій Юрій Юрійович

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри конституційного права, кандидат юридичних наук, доцент*

ПРИНЦИП ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА В ДОКТРИНІ СУЧАСНОГО КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ

У відповідності до ст. 8 Конституції України «В Україні визнається і діє принцип верховенства права» [1]. Також, згідно зі ст. 6 Кодексу адміністративного судочинства України «Суд при вирішенні справи керується принципом верховенства права, відповідно до якого, зокрема, людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Суд застосовує принцип верховенства права з урахуванням судової практики Європейського суду з прав людини» [2]. Крім того, Конституційний Суд України у своєму рішенні зазначив, що «верховенство права є пануванням права у суспільстві» [3].

Принцип верховенства права є одним з основних принципів сучасного конституціоналізму будь-якої сучасної демократичної правової держави. Він впливає з усіх загальних принципів права і є важливим підґрунтям справедливості, рівності, свободи і гуманізму. Верховенство права формує базову структуру правової системи й визначає умови, які сприяють перетворенню цих ідеалів на реальність. Дотримання принципу верховенства права є загальноприйнятою мірою легітимності будь-яких органів публічної влади у всьому світі.

Поняття принципу «верховенство права» є основоположним у доктрині сучасного українського конституціоналізму, і українські вчені, такі як, В. Гайворонський, С. Головатий, М. Козюбра та інші, внесли значний внесок у розуміння цієї юридичної категорії. Верховенство права розглядається як важливий аспект справедливості і розумності, якому приділяють велику увагу на теоретичному рівні. Проте для повноцінної реалізації цього принципу в українській правовій системі необхідно подальше вдосконалення науково-практичних досліджень національними дослідниками.

По своїй суті, принцип верховенства права вимагає від правової держави перш за все його втілення у так звану правотворчу та правозастосовну діяльність, зокрема у закони, кодекси, які за своїм основним змістом повинні бути проникнуті перш за все ідеями соціальної справедливості.

У доктрині сучасного конституціоналізму існує різноманітні визначення поняття верховенства права, що різняться і конкурують між собою. Проте всі вони можуть бути узагальнені до двох головних груп: процесуальної (формальної) і матеріальної (змістової) концепцій, які вважаються стандартними в теорії права. Основна відмінність між ними полягає у тому, що процесуальні теорії зосереджуються на джерелах і формі законності, тоді як матеріальні теорії включають в себе вимоги до змісту закону, який зазвичай повинен відповідати правовим або моральним принципам [4, с. 106].

Процесуальні (формальні) концепції верховенства права визначають його як управління на основі закону, формальної законності та поєднання демократії і законності. Усі матеріальні (змістові) концепції включають елементи формального розуміння верховенства права, а також додають до них різні питання змістового характеру, такі як індивідуальні права, гідність людини та право на соціальне забезпечення [5, с. 42].

Також хотілося б відзначити, що у сучасному українському конституціоналізмі дотримання основних засад верховенства права є справою непростого.

Як слушно наголошує С. Головатий, що «слід чітко усвідомити й те, що двох чи навіть трьох верховенств (якщо врахувати ще й верховенство конституції) в одній системі правового регулювання бути не може. Лише у разі визнання принципу верховенства права, принципу конституційності й принципу законності, як окремих і самостійних засад сучасної української правової теорії, може бути досягнута узгодженість цих головних складників правопорядку й усувається суперечність, яка існує в разі одночасного вживання таких категорій, як «верховенство права», «верховенство закону» й «верховенство конституції»» [6, с. 113]. На відміну від нього В. Гайворонський тлумачить принцип верховенства права, як «верховенство Конституції над іншими законами та нормативними актами, що у рамках найзагальнішого принципу верховенства права верховенство закону в системі нормативних актів зумовлює високу якість всієї системи права» [7, с. 27]. Вважаємо за доцільне погодитися із думкою М. Козюбри відносно того, що «здійснюючи пошук права в межах Конституції, правозастосовні органи, особливо суди, мають залучати до цього пошуку не тільки текст Конституції, а й додаткові матеріали, які б дали змогу забезпечити як верховенство Конституції, так і верховенство права. Орієнтиром у цьому напрямі мають слугувати загальновизнані сучасним цивілізованим світом принципи права, міжнародні пакти про права людини, міжнародна судова практика, зокрема, практика Європейського суду з прав людини, тенденції розвитку правових засобів захисту прав людини у європейському та міжнародному співтовариствах тощо» [6, с. 95].

З урахуванням вищезазначених факторів, верховенство права часто вважають ключовою цінністю в правовій сфері.

Основні способи забезпечення принципу верховенства права в Україні включають: чітке закріплення поняття «верховенство права» у нормативних актах для єдиної і однакової інтерпретації на різних рівнях, включаючи конституційний та законодавчий; гарантування конституційної законності як основи діяльності усіх рівнів влади та громадських об'єднань, що передбачає відданість нормам Конституції України; забезпечення доступу до судочинства; підтримка об'єктивного та незалежного судового розгляду справ; ефективна процедура відбору суддів; належний механізм притягнення суддів до відповідальності за порушення чи неналежне виконання своїх обов'язків; боротьба з корупцією, яка може мати психологічний вплив і вимагає підвищення правової культури та моральних цінностей в суспільстві.

Отже, концепція верховенства права в сучасному конституціоналізмі вимагає, щоб усі державні органи, органи місцевого самоврядування та їх посадові особи діяли відповідно до прийнятого публічно законодавства, щоб ці закони виконувалися усіма, рівним чином і незалежно втілювалися судовими установами згідно з міжнародними стандартами та правилами.

Таким чином, принцип верховенства права в системі сучасного конституціоналізму є фундаментальним, оскільки він становить основу правової системи демократичної держави, громадянського суспільства і охоплює всі правові відносини. З іншого боку, він має приклад-

ний характер, що полягає у розробці та втіленні практичних рекомендацій у роботу державних органів, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб.

Список використаних джерел

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р., прийнята на V сесії Верховної Ради України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 06.07.2005 р. № 2747-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005, № 35–36, 37. Ст. 446.
3. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень ст. 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання) : від 02.11.2004 р. (№ 15-рп/2004). *Офіційний вісник України*. 2004 р. № 45. Ст. 2975.
4. Таманага Б. Верховенство права. Історія. Політика. Теорія / пер. з англ. А. Іващенко. Київ : Вид. дім «Києво-Могилян. акад.», 2007. 208 с.
5. Погребняк С. П. Основні вимоги, що впливають з принципу верховенства права. *Вісник Академії правових наук України*. 2019. № 4. С. 41–53.
6. Головатий С. «Верховенство закону» versus «верховенство права»: філологічна помилка, професійна недбалість чи науковий догматизм? *Вісник Академії правових наук України*. 2003. № 2–3 (33–34). С. 96–113.
7. Гайворонський В. Конституційний принцип верховенства права. *Право України*, 2003. № 5. С. 26–31.
8. Козюбра М. Правовий закон: проблема критеріїв. *Вісник Академії правових наук*. 2003. № 2–3 (33–34). С. 8–96.

Ключові слова: принцип верховенства права, принцип законності, права людини, сучасний конституціоналізм, демократична держава.

Keywords: the principle of the rule of law, the principle of legality, human rights, modern constitutionalism, democracy

Волкова Дарія Євгенівна

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри конституційного права, кандидат юридичних наук*

ПОНЯТТЯ «СТВОРЕННЯ РЕЛІГІЙНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ» В ДОКТРИНІ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА

Тематика дослідження конституційно-правових проблем створення релігійних організацій в Україні є актуальною з кількох причин.

По-перше, вона дотична до релігійної свободи: Україна є країною з багатовіковою історією релігійного розмаїття. Розуміння та захист релігійної свободи стає важливим аспектом будь-якої демократичної системи.

По-друге, вона тісно пов'язана з такою групою прав людини, як громадянські права. Створення релігійних організацій має прямий вплив на громадянські права та свободи, такі як свобода віросповідання, право на об'єднання та право на участь у вирішенні питань державного та місцевого життя.

По-третє, ця тема важлива при дослідженнях конституційного ладу. Аналіз конституційно-правових аспектів створення релігійних організацій допомагає зрозуміти, як законодавство в Україні впорядковує цю сферу діяльності відповідно до основ конституційного ладу.